

Британії (Жан-Франсуа Ліотар, Жан Бодріяр і Фредерік Джеймсон), а потім окремо аналізує два приклади постмодерної культури: поп-музику і телебачення. Завершується розділ обговоренням постмодернізму та множинності цінностей. «Постмодернізм, – пише Дж. Сторі, – преобразив теоретичні культурні підвалини дослідження масової культури. Він поставив чимало питань, зокрема щодо ролі, що її може відіграти людина, котра вивчає маскультуру, – яким є наш зв'язок з об'єктом нашого дослідження? З якими авторитетами, й авторитетами для кого, ми маємо справу?» (с. 276).

Ці та інші питання надають дослідженням культури та масової культури виразно політичного характеру. «Вивчення» маскультури може бути вельми серйозною політичною справою, вважає автор. «Мусимо вчити одного критично усвідомлювати існування різних версій дійсності та розуміти, що кожна з них потребує окремого політичного курсу», – підсумовує Дж. Сторі, і додає: «...це має означати остаточний розрив із проблематикою традиції “культура й цивілізація”, з її зляканою впевненістю в тому, що моральну та політичну цінність індивідуума окреслюють конкретні моделі культурного споживання» (с. 313). Він вперто протистоїть прихильникам теорій «високої» та «низької» культур, наголошуючи, що це лише чергова спроба поділити світ на «них» та «нас». «Уявлення про канони високої культури застосують як ніж, який вирізає можливість критичного мислення» (с. 315).

Приємне враження від книги залишає і поліграфія видавництва «Акта», і праця редакторів. Хоч іменний та предметний покажчики зведено разом, це жодним чином не псує враження від охайного і добре опрацьованого видання. Важливим інструментом для студентів і викладачів буде список літератури для подальшого читання, який Дж. Сторі пропонує вкінці кожного розділу. Рекомендуємо працю для найширшого кола гуманітаріїв і всіх тих, хто цікавиться питаннями культури і суспільства.

Ігор ПАВЛЮК

ЗРАЗОК ЗРІЛОГО ПОЕЗІЄЗНАВСТВА

[Лучук І. Мистецтво поетичне в дискурсі української лірики та письменницької критики: монографія / Іван Лучук; Сектор поезієзнавства Інституту Івана Франка НАН України. – Львів, 2011. – 364 с.]

Монографія, в основу якої покладена докторська дисертація Івана Володимировича Лучука «Мистецтво поетичне в дискурсі української лірики та письменницької критики», що була виконана в докторантурі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, стала помітним явищем у царині нашого літературознавства.

Іван Лучук є відомим дослідником-поезієзнавцем, автором книжкових видань «Ніби поезієзнавчі шкіци» (1996), «Трохи поезієзнавства» та «Поезієзнавча кафедра» (1997), «Триєдине поезієзнавство» (1998), «Сумніви сорокалітнього» (2008), «Дикі думи» та «Літературний джаз» (2011). Він є теж упорядником серії антологій «Дивоовид», у якій побачили світ, зокрема, антологія української поезії ХХ століття «Дивоовид» (2007), антологія української любовної лірики кінця ХІХ – початку ХХІ століття «Літургія кохання» (2008), антологія української поезії для дітей «Зелене Око. 1001 вірш» (2008) та «Зелені очі. 1001 вірш» (2010), антологія «Вертоград: Українське поетичне тисячоліття» (2009), книга-пастиш «Історія світової поезії» (2010). За темою дисертації І. Лучук видав антології «Ars poetica: Українська лірика про мистецтво поетичне» та «Мистецтво поетичне: Хрестоматія української літературної критики й есеїстики про поезію» (2012). І. Лучук є автором сотень публікацій у наукових збірниках, альманахах, журналах, газетах, електронних носіях. Його статті часто мають широкий резонанс, адже закроєні цікаво й інтригуюче, подеколи на дискусійному матеріалі. У більшості публікацій видно ґрунтовну академічну школу, гідний філологічний вишкіл автора, а теж вільний політ фантазії, каскади асоціативних спостережень.

Коли я лише поглянув на саму назву монографії, спершу звернув увагу на формулювання «мистецтво поетичне». Одразу ж подумалося – а чому не «поетичне мистецтво»? Та відповідь не

забарилася. У вступних заувагах автор дослідження аргументує такий порядок розташування слів у ключовому, скажімо так, формулюванні, посилаючись на латинську традицію, а теж на авторитет Максима Рильського, який і трактат Ніколя Буало, і вірш Поля Верлена переклав саме під назвою «Мистецтво поетичне».

Позаяк формулювання «мистецтво поетичне» є ключовим, як вже було сказано, у назві дослідження, то варто поглянути, що ж пише про нього сам Лучук: «Саме формулювання "мистецтво поетичне" є калькою з латинського "ars poetica", тобто калькою є розташування слів у ньому, адже в латинській мові прикметник у сполученні з означуваним іменником стоїть у постпозиції. Згадаймо хоча б "Hortus poeticus" ("Сад поетичний") Митрофана Довгалевського. Позаяк латинський порядок цього формулювання прижився у традиціях різних літератур, то варто поглянути хоча б на одну з них, французьку, найпоказовішу в цьому сенсі. Свій віршований трактат Ніколя Буало назвав "L'art poétique" (1674), а Максим Рильський переклав його під назвою "Мистецтво поетичне". У Поля Верлена є вірш "Art poétique", який вважають його поетичним маніфестом. Григорій Кочур переклав його під назвою "Поетичне мистецтво". Цього ж вірша Ігор Костецький переклав під назвою "Уміння поетицьке". До слова, М. Рильський назву цього вірша, як і назву трактату Буало, переклав саме як "Мистецтво поетичне"».

Методологією дослідження є поезієзнавство, авторський винахід І. Лучука. Цій методології притаманний інтерпретаційний поліфонізм, що цілком відповідає нашій строкатій постмодерній добі. Цікавим є й те, що автор-дисертант саме літературознавство трактує як коментар до коментарю. Одразу видно, що поезієзнавство своїми коренями сягає Аристотелевої «Поетики».

І. Лучук посилається на такі слова з «Абетки дисертанта» Юрія Коваліва: «Новітній філолог, зокрема літературознавець, послуговується широким вибором методологій. <...> Варто також розуміти, що деякі з них можуть бути несумісними. Наприклад, порівняльний метод обстоює впливи, наслідування, концепцію міграційних і зустрічних течій, типологічні ряди, натомість інтертекстуальність їх не визнає, протиставляє їм принцип цитатності і коментування готових текстів». Із цієї цитати випливає, що компаративістика й інтертекстуальність не можуть уживатися в одному дослідженні. Автор із цим наче дискутує (зрештою, дискутувати радить сам Ю. Ковалів: «...форми суперечок можуть бути присутні і в самому дослідженні, в якому пріоритети віддано дискусії, але в жодному разі не полеміці»), але не полемізує, посилаючись на тезу Дмитра Наливайка: «Значного поширення в компаративістиці останніх десятиліть набув інтертекстуальний метод». Лучук робить висновок: «Тож компаративістика й інтертекстуальність у поезієзнавстві, так би мовити, "не покусаються"». І доводить це у своєму дослідженні.

Видно, що І. Лучук має своїх «фаворитів», на думки яких найчастіше посилається. Це – Іван Франко, Олександр Потебня, Борис Навроцький, Борис Якубський, Ганс Георг Гадамер, Моріс Бланшо, Цветан Тодоров, Микола Жулинський, Микола Сулима, Микола Ільницький, Тарас Салига. Похвально, що автор-дисертант не зловживає посиланнями на Мартіна Гайдеггера, Поля Рікера, Ролана Барта, Жака Дерріду, інших «модних» мислителів. Вплетені у тканину дослідження доречні цитати з іноземних письменників, зокрема слов'янських, що дуже характерно, коли згадаємо про базову славістичну освіту Лучука. Знайдемо в дослідженні поклики на Іво Андрича, Їржі Тауфера, Вітєслава Незвала, Станіслава Костку Неймана, Яна Парандовського, Ярослава Івашкевича. Із зарубіжних поетів автор дослідження влучно використовує доречні думки Йоганна Вольфганга Гете, Фрідріха Шіллера, Федеріко Гарсії Лорки, Езри Павнда.

Складається враження, що І. Лучук перечитав сливе всі створені досюгочас українські поетичні твори; це враження не зовсім оманливе, коли згадаємо, скільки поетичних антологій він упорядкував. Цей упорядницький досвід став у пригоді і при написанні рецензованої праці.

Цікавою та стрункою є структура дослідження, з якої проглядає виважена архітектоніка самої монографії. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Я б сказав, що робота складається таки з чотирьох розділів, адже вступ, поділений на чотири підрозділи, «тягне» на окремий розділ і за своєю будовою, і за обсягом. Проте це все ж вступ, адже в ньому намічено вектори цілого подальшого дослідження. Йдеться у вступі і про поезієзнавство як методологію, і про поняття дискурсу (яке фахово розтлумачене, бо ж винесене у назву самого дослідження), і про два аспекти осмислення мистецтва поетичного в українській ліриці, і про письменницьку критику.

Перший розділ «Осмислення поетичної сутності в ліричних творах українських авторів», як і два наступні розділи, складається з семи підрозділів. Це: «Питання виникнення поезії», «Про природу натхнення», «Процес поетичної творчості», «Ліричні визначення поезії», «Поет і завдання поезії», «Автор і ліричний герой», «Спрямованість на реципієнта». У моє завдання не входить аналізувати деталі; скажу лишень, що наповнення розділів загалом відповідає їхнім назвам.